

Олійниченко Ангеліна Євгенівна,
державний експерт експертної групи
з питань формування стратегії Директорату
стратегічного планування, координації політики
та євроінтеграції, Мінсоцполітики України,
аспірантка відділу дослідження проблем
кримінального та кримінально-виконавчого
права Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України, Україна, м. Харків
e-mail: Angelina.lii@me.com
ORCID 0000-0003-1897-3997

doi: 10.21564/2414–990X.154.239109
УДК 343.27

ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО– ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ В СИСТЕМІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Досліджено систему нормативно-правових заходів, що застосовуються до осіб, які підозрюються, обвинувачуються у вчиненні або вчинили домашнє насильство. Проаналізовано існуючі види обмежувальних заходів запобігання та протидії домашньому насильству, розглянуто їх систему та визначено місце в ній обмежувальних заходів кримінально-правового характеру.

Ключові слова: спеціальні заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству; обмежувальні заходи кримінально-правового характеру; обмежувальні заходи кримінально-процесуального характеру; обмежувальний припис; тимчасовий заборонний припис.

Олійниченко А. Е., государственный эксперт экспертной группы формирования стратегий Директората стратегического планирования, формирования стратегий и евроинтеграции Минсоцполитики Украины, аспирант Научно-исследовательского института изучения проблем преступности имени академика В. В. Сташиса НАПрН Украины, Украина, г. Харьков.
e-mail: Angelina.lii@me.com ; ORCID 0000-0003-1897-3997

Ограничительные меры уголовно-правового характера в системе правового обеспечения предупреждения и противодействия домашнему насилию

Статья посвящена исследованию системы нормативно-правовых мер, применяемых к лицам, которые подозреваются, обвиняются в совершении или совершивших домашнее насилие, и определению места в этой системе ограничительных мер уголовно-правового характера. Результатом проведенного исследования стал анализ существующих видов ограничительных мер предупреждения и противодействия домашнему насилию, формирование их системы, а также определение места в ней ограничительных мер уголовно-правового характера.

Ключевые слова: специальные меры по предупреждению и противодействию домашнему насилию; ограничительные меры уголовно-правового характера; ограничительные меры

уголовно-процесуального характера; ограничительное предписание; временное запретительное предписание.

Постановка проблеми. Домашнє насильство – це проблема, яка гостро постає у світових реаліях і потребує системного державного реагування для досягнення позитивного результату щодо подолання такого ганебного явища стало сьогодні «пандемією серед пандемії». За даними Міністерства соціальної політики України, яке є національним координатором щодо запобігання та протидії домашнього насильства, кількість звернень щодо вчинення домашнього насильства тільки за I квартал 2021 р. становить – 44 192 звернень, натомість за I квартал 2020 р. – 46 997, а за I квартал 2019 р. – 31 735 звернень. Це свідчить про загострення ситуації саме в період ізоляції населення, що як ніколи потребувало дієвих державних механізмів допомоги постраждалим та протидії кривдникам.

Уже з 1990-х років Рада Європи розпочала посилення діяльності з боротьби з насильством стосовно жінок, затвердивши свої напрацювання прийняттям у 2002 р. Рекомендацій 1582 про домашнє насильство Парламентської Асамблеї Ради Європи [6]. Ще в 2001 р., прийнявши Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 р. № 2789-III [12], Україна вперше на законодавчому рівні визнала домашнє насильство важливою суспільною проблемою, серйозним порушенням прав людини, які держава має обстоювати й захищати. Утім, Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» хоча й вказував на правові та організаційні засади попередження і юридичну відповідальність за вчинення насильства в сім'ї, проте не містив ефективних заходів припинення такого насильства, впливу на кривдників [2], тобто осіб, які вчинили домашнє насильство, та захисту потерпілих від протиправних дій, окрім захисного припису адміністративного характеру. Так, відповідно до положень ст. 13 попереднього законодавства передбачалося, що захисний припис міг бути застосований працівником уповноваженого підрозділу органу Національної поліції до особи, яка вчинила насильство в сім'ї, лише після одержання цієї особою офіційного попередження про неприпустимість таких дій, за умови погодження із начальником відповідного підрозділу Національної поліції та прокурором [12].

Законодавство України про кримінальну відповідальність також не містило спеціальних норм, що визначали б відповідальність за насильство в сім'ї чи передбачали скоєння такого насильства між особами, які перебувають у сімейних чи близьких стосунках, як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність, а також не містило обмежувальних заходів, що могли б застосовуватися до осіб, які вчинили домашнє насильство задля ефективного захисту потерпілих від такого насильства [7]. Відповідно, постало питання щодо комплексного реформування системи нормативно-правових заходів боротьби із цим небезпечним явищем, результат упровадження яких став предметом проведеного дослідження, а саме вивчення питання щодо регламентованої законодавством

системи заходів протидії домашньому насильству та місця в цій системі обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що можуть застосовуватися до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ураховуючи новизну як обмежувальних заходів для вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність, так і в цілому правових заходів реагування, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, слід зазначити, що поглиблене дослідження системи таких заходів, і безпосередньо визначення місця у цій системі заходів кримінально-правового характеру не проводилося. Окремі питання цього напрямку вивчали М. І. Хавронюк (М. І. Havronjuk), О. О. Дудоров (О. О. Dudorov), А. М. Ященко (А. М. Jashhenko), Ю. А. Пономаренко (Ю. А. Ponomarenko), К. А. Новікова (К. А. Novikova), Д. Є. Крикливець (D. Je. Kryklyvec), І. В. Жук (I. V. Zhuk), Т. О. Павлова (Т. О. Pavlova), І. І. Брус (I. I. Brus) та інші (щодо заходів кримінально-правового характеру). Корисними для вивчення питання нормативно-правових заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, є напрацювання М. М. Легенької (М. М. Legenka) (щодо заходів адміністративного характеру); М. В. Лошицького (М. V. Loshytskyi), С. О. Короеда (S. O. Korojed) (щодо заходів цивільно-процесуального характеру), а також дослідження В. І. Борисова (V. I. Borysov), Д. П. Євтеєвої (D. P. Yevtieieva), І. А. Тітко (I. A. Titko) та О. В. Харитонові (O. V. Kharytonova) (щодо поняття «кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством»).

Метою дослідження є аналіз видів нормативно-правових заходів, що застосовуються до осіб, які підозрюються у вчиненні або вчинили домашнє насильство, формування їх системи та визначення місця обмежувальних заходів кримінально-правового характеру у такій системі. Для розв'язання цієї мети необхідно вивчити законодавчу регламентацію заходів, що застосовується до осіб, які підозрюються у вчиненні або вчинили домашнє насильство на усіх рівнях нормативно-правового регулювання; розмежувати поняття «обмежувальний захід», «запобіжний захід», «обмежувальний припис» та «тимчасовий заборонний припис».

Вклад основного матеріалу. Підвищена увага в Україні до проблеми домашнього насильства простежується у формуванні політики та відповідно реалізації європейських стандартів у сфері протидії такому насильству з часу підписання 11 травня 2011 р. Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами [8], яка отримала назву Стамбульська конвенція та стала вже певним світовим феноменом міжнародного права. На думку президента Парламентської асамблеї Ради Європи Жан-Клода Міньяона, ця Конвенція є комплексним міжнародним актом, що має сприяти захисту, судовій відповідальності та виробленню відповідної стратегії запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству [7]. Конвенція спрямована на те, щоб забезпечити покращення становища не тільки жінок, а й чоловіків, дітей та людей похилого віку, а також посилити

повагу до прав людини, за умови підтримання її більшістю держав Європи. Підписання, ратифікація та подальша реалізація положень конвенції чітко вказує на визнання державою потреби у справедливості для постраждалих та солідарності з ними.

Нині Україна досі перебуває на шляху прийняття рішення щодо ратифікації Стамбульської конвенції. Планом законопроектної роботи Верховної Ради України на 2021 р. було передбачено на лютий цього року подання проекту закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)» до Комітету з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва [9] для розгляду, що свідчить про намір законодавця у вирішенні питання щодо ратифікації Конвенції. Хоча станом на 11.08.2021 р. законопроект до зазначеного Комітету Верховної Ради ще не передано, але робота профільного міністерства з приводу належного опрацювання, погодження та обговорення зазначеного законопроекту йде. Тут слід зазначити, що навіть і без ратифікації Конвенції Україна, починаючи з 2017 р., вже внесла низку сутнісних змін до законодавства саме з метою реалізації положень Стамбульської конвенції та впровадження нових європейських стандартів запобігання та протидії домашньому насильству.

Одним із важливих законодавчих вирішень стало уведення нових правових заходів, що застосовуються до осіб, які скоїли домашнє насильство чи підозрюються у його вчиненні. Саме з метою полівекторної реалізації положень Стамбульської конвенції ці заходи закріплені на різних рівнях нормативно-правового регулювання: на *рівні цивільної відповідальності* (обмежувальний припис); *адміністративної відповідальності* (терміновий заборонний припис); на *рівні досудового розгляду кримінального провадження* (обмежувальний захід, як вид запобіжного заходу, який застосовується до осіб, які підозрюються у вчиненні домашнього насильства); на *рівні законодавства про кримінальну відповідальність* (обмежувальний захід кримінально-правового характеру, що застосовується до осіб, які вчинили домашнє насильство) [5]. Це також *заходи адміністративно-профілактичного характеру*, що передбачають здійснення профілактичного обліку таких правопорушників, проведення з ними відповідної профілактичної роботи, а також залучення їх до різноманітних програм для кривдників).

Серед суттєвих кроків держави слід зазначити окремий Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 2227-VIII від 06.12.2017 р. [10], який набрав чинності 11 січня 2019 р., та спеціальний новий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. [11], яким було внесено зміни до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. 39-1, ст. 173-2) [13], Цивільного процесуального кодексу України [14] (ч. 8 та ч. 11

ст. 128, ст. 350 (1-8), ч. 1 ст. 430), Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (ст. 21-5) [15].

Разом з тим через появу нових заходів боротьби з домашнім насильством в українському законодавстві та попри невеликий проміжок часу застосування наразі прослідковується певна неузгодженість у нормативно-правовому регулюванні щодо розуміння передумов та підстав застосування таких заходів, обов'язків суб'єктів застосування обмежень і контролю за виконанням останніх.

Так, із метою закріплення переліку нових заходів, що можуть застосовуватися до осіб, які вдаються до домашнього насильства, законодавець виокремив у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. (далі – Закон № 2229-VIII) окремий розділ V із відповідною назвою: «Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству», віднісши згідно зі ст. 24 вказаного Закону до них такі заходи: 1) терміновий заборонний припис стосовно правопорушника; 2) обмежувальний припис щодо нього; 3) взяття кривдника на профілактичний облік та здійснення з ним профілактичної роботи; 4) спрямування правопорушника на проходження відповідної програми для кривдників [11]. Як убачається із викладеного, законодавець за такого підходу не зазначив обмежувальні заходи кримінально-правового та кримінально-процесуального характеру як окремі види спеціальних заходів протидії домашньому насильству. Виокремивши останні, законодавець у п. 10 ст. 26 Закону № 2229-VIII зазначив, що у разі порушення кримінального провадження за фактом учинення домашнього насильства перелік заходів, спрямованих на тимчасове обмеження прав чи покладення обов'язків на підозрювану, обвинувачувану або визнану винною у скоєнні такого кримінального правопорушення особу, а також порядок їх застосування визначаються Кримінальним кодексом України (далі – КК) та Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) [11]. Зазначивши у Законі обмежувальні заходи кримінально-правового характеру та кримінально-процесуального характеру поруч із заходами, іншими за правовою природою, законодавець тим самим обумовив можливість їх сприйняття як таких, що регламентуються цивільно-процесуальним законодавством. Таке невдале вирішення викликало суперечності та помилки у розумінні і застосуванні цих заходів як серед фахівців із питань протидії домашньому насильству, так і серед громадян, які бажають реалізувати своє право на забезпечення від такого насильства. Фактично сталася плутанина щодо суб'єктів, порядку, передумов та підстав застосування правових заходів запобігання домашньому насильству. Так, обмежувальний припис, на який вказує законодавець у Законі № 2229-VIII, за своєю правовою природою є не заходом стягнення або покарання особи, що закріплені у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та у КК, а тимчасовим заходом, спрямованим на попередження вчинення насильства й забезпечення осіб до розв'язання питання про юридичну оцінку діяння кривдника з прийняттям відповідного рішення щодо нього в адміністративних чи кримінальних провадженнях [1].

Що стосується питання передумови застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру до осіб, які вчинили домашнє насильство, то воно також є на сьогодні дискусійним у практичній площині, і не випадково стало предметом фахового обговорення [4]. Так, ґрунтовними є судження В. І. Борисова та Д. П. Євтеєвої щодо поняття «злочину, що пов'язаний із домашнім насильством», під яким автори розуміють будь-яке кримінальне правопорушення, вчинене за обставин, які мають хоча б один із перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII елементів, незалежно від наявності вказівки на нього в нормі певної статті (частині статті) КК як на конститутивну ознаку кримінального правопорушення або ознаку кримінального правопорушення (злочину) з обтяжуючими обставинами [3]. Автори Науково-практичного коментаря Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 2020 р. [1] переконані, що у п. 10 ст. 26 Закону № 2229-VIII законодавець припускається певної термінологічної неточності, оскільки ототожнює кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, тільки із домашнім насильством, передбаченим ст. 126-1 КК. Водночас перелік заходів щодо тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків стосується особи, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні не тільки домашнього насильства, зазначеного у ст. 126-1 КК, а й іншого кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством.

Для подолання зазначених неузгодженостей вважаємо можливим запропонувати таку *систему* правових заходів протидії домашньому насильству з урахуванням ступеня шкідливості чи тяжкості правопорушення, яке віднесене до певного рівня нормативно-правового регулювання.

1. *Терміновий заборонний припис адміністративно-правового характеру* (ст. 25 Закону № 2229-VIII та наказ МВС від 01.08.2018 р. № 654) [16]:

– передумовою його застосування є адміністративне правопорушення, тобто суспільно шкідливе протиправне винне діяння, що передбачене ст. 173-2 КУпАП, яке полягає в умисному вчиненні будь-яких діянь фізичного, психологічного або економічного характеру (застосування погроз, образ чи переслідувань, насильства, що не супроводжується заподіянням тілесних ушкоджень, позбавлення їжі, житла, одягу чи будь-якого іншого майна тощо), що призвело (або могло призвести) до заподіяння шкоди фізичному чи психічному здоров'ю потерпілої особи [13];

– підставою застосування є терміновий заборонний припис, що виноситься або за заявою потерпілої особи, або ж за власною ініціативою співробітником уповноваженого підрозділу Національної поліції України внаслідок оцінки ним ризиків наявності безпосередньої загрози для життя та здоров'я постраждалого заради негайного припинення насильства в сім'ї, недопущення його продовження чи вчинення повторно [16];

– суб'єктом призначення є Національна поліція України (її уповноважений працівник);

– строк призначення – до 10 діб.

2. *Обмежувальний припис цивільно-процесуального характеру* (ст. 26 Закону та Глава 13 ЦПК України):

– передумовою застосування цього заходу є цивільно-правовий проступок, тобто суспільно шкідливе протиправне діяння, яке передбачене ст. 1 Закону № 2229-VIII, а саме, дія (бездіяльність) фізичного, психологічного, сексуального чи економічного насильства, вчиненого в сім'ї або за місцем проживання або між родичами, або між подружжям (колишнім чи теперішнім), або між спільно проживаючими однією сім'єю особами, які при цьому не перебувають (не перебували) між собою у шлюбі чи родинних стосунках, незалежно від того, чи співпадає місце проживання особи, яка вдалася до домашнього насильства, та особи, що постраждала від нього, а так само погрози вчинення таких діянь [11];

– підставою застосування є рішення суду, повідомлення про видачу або продовження обмежувального припису за заявою зацікавлених осіб;

– суб'єктом призначення є суд.

– строк призначення – від одного до шести місяців.

3. *Запобіжний захід кримінально-процесуального характеру*, що застосовуються до підозрюваних у скоєнні домашнього насильства осіб (п. 10 ст. 25 Закону та п. 6 ст. 194 КПК України):

– передумовою його застосування є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою пов'язаного з домашнім насильством кримінального правопорушення, а саме суспільно небезпечного діяння (злочину), передбаченого ст. 126¹ КК, та будь-якого іншого кримінального правопорушення, вчиненого за обставин, які свідчать про наявність у діянні хоча б одного з перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII елементів (ознак), незалежно від вказівки на нього в нормі статті (частині статті) КК, що інкримінується, як на конститутивну ознаку кримінального правопорушення (злочину) або відображення як обставини, що обтяжує кримінальну відповідальність;

– підставою застосування є наявність ризиків, які дають достатню інформацію слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені ч. 1 ст. 177 КПК України, а також наявність інтересу потерпілого від кримінального правопорушення (злочину), що пов'язане з насильством у сім'ї;

– суб'єктом призначення є слідчий суддя (органи досудового розслідування);

– строк призначення – не більше двох місяців, але може бути продовжений за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора.

4. *Обмежувальний захід кримінально-правового характеру*, що застосовується до осіб, які скоїли домашнє насильство (п. 10 ст. 25 Закону та ст. 91-1 КК України):

– передумовою його застосування є вчинення особою злочину (тільки цього різновиду кримінального правопорушення), що пов'язане з домашнім насильством, тобто суспільно небезпечного діяння, передбаченого

ст. 126¹ КК, або будь-якого іншого злочину, обставини скоєння якого підтверджують наявність у діянні хоча б одного з тих елементів (ознак) домашнього насильства, що перелічені у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від вказівки на нього в нормі інкримінованої статті (частині статті) КК як конститутивної ознаки злочину або відображення як обставини, що обтяжує кримінальну відповідальність;

– підставою застосування є інтерес потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, який ураховується судом при винесенні рішення щодо застосування обмежувального заходу як додаткового заходу кримінально-правового характеру до покарання або ж звільнення особи від покарання чи від кримінальної відповідальності;

– суб'єктом призначення є суд;

– строк призначення – від одного до трьох місяців, але за потреби строки можуть подовжуватися на більш тривалий термін, що визначається судом, який при цьому не може бути більшим за 12 місяців.

5. *Взяття кривдника на профілактичний облік і проведення з ним профілактичної роботи* як захід адміністративно-правового характеру (п. 3 ст. 23 Закону № 2229-VIII та Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України, що затверджений наказом МВС України від 25.02.2019 № 124) [17]:

– передумовою його застосування може бути будь-який за ступенем суспільної небезпечності прояв домашнього насильства, тобто будь-яке закріплене у ст. 1 Закону № 2229-VIII, ст. 173-2 КУпАП, ст. 126-1 КК чи нормах інших статтей КК (що передбачають злочин) діяння (дія, бездіяльність), обставини вчинення якого свідчать про те, що воно містить хоча б один із елементів (ознак) насильства в сім'ї;

– підставою застосування є складений адміністративний протокол про передбачене ст. 173-2 КУпАП адміністративне правопорушення; винесений співробітником уповноваженого підрозділу поліції терміновий заборонний припис щодо кривдника; одержання уповноваженим підрозділом поліції в порядку, встановленому законом, інформації про видачу судом обмежувального припису кривднику (п. 6 ст. 26 Закону № 2229-VIII та ст. 350-8 Цивільного процесуального кодексу); рішення суду про накладення адміністративного стягнення за вчинення передбаченого ст. 173-2 КУпАП адміністративного правопорушення [17] (скоєння домашнього насильства чи насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису чи неповідомлення особою про місце її тимчасового перебування); порушення кримінального провадження у зв'язку з учиненням кривдником домашнього насильства або ж насильства за ознакою статі; повідомлення установи виконання покарань про звільнення від відбування покарання особи, засудженої за насильство в сім'ї чи насильство за ознакою статі [17];

– суб'єктом призначення є Національна поліція України;

– строк призначення визначається відповідно до строків застосування заходів тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на правопоруш-

ника, що передбачені обмежувальним приписом стосовно кривдника, а в разі продовження припису – на встановлений судом строк; упродовж одного року з дня виявлення останнього факту скоєння домашнього насильства у випадку, коли обмежувальний припис щодо кривдника судом не виносився; упродовж одного року з дня накладення судом адміністративного стягнення за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі; до набрання законної сили вироком суду у відкритому за фактом вчинення зазначених діянь кримінальному провадженні; до погашення або зняття судимості за розглядуване кримінальне правопорушення.

6. *Направлення правопорушника на проходження програми для кривдників є як окремим заходом, так і складовою обмежувальних заходів кримінального та кримінально-процесуального характеру.* Про існування зазначеного заходу, як окремого виду, свідчить, зокрема, передбачена ст. 390-1 КК кримінальна відповідальність за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів чи непроходження програми для кривдників:

– передумовою спрямування на проходження програми може виступати будь-який прояв домашнього насильства, незалежно від суспільної шкідливості чи небезпечності останнього, тобто будь-яке з передбачених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, ст. 173-2 КУпАП, ст. 126-1 КК діянь (дій або бездіяльності), а також будь-який інший злочин, обставини вчинення яких можуть бути свідченням присутності у діянні особи принаймні одного з елементів (ознак) насильства в сім'ї;

– підставою направлення є рішення суду, а так само участь у програмі за власною ініціативою кривдника на підставі результатів оцінки ризиків та враховуючи інтереси потерпілого [18];

– суб'єктом направлення є суд або кривдник, що бере участь у такій програмі за власною ініціативою;

– строк призначення – від трьох місяців до одного року.

Таким чином, на відміну від запропонованих законодавцем та закріплених у ст. 24 Закону № 2229-VIII спеціальних заходів, спрямованих на протидію домашньому насильству, наведені вище види обмежувальних заходів засвідчують наявність більш розгорнутої системи нормативно-правового регулювання застосування обмежувальних заходів запобігання та протидії домашньому насильству, на яку й треба орієнтуватися при обранні відповідного обмежувального заходу (див. табл. 1).

Таблиця 1. Система правових заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству

За ст. 24 Закону № 2229-VIII (спеціальні заходи)	Результат дослідження (фактична система правових заходів)
1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;	1) терміновий заборонний припис щодо кривдника;

За ст. 24 Закону № 2229-VIII (спеціальні заходи)	Результат дослідження (фактична система правових заходів)
<p>2) обмежувальний припис щодо нього;</p> <p>3) взяття кривдника на профілактичний облік та проведення з ним профілактичної роботи;</p> <p>4) направлення правопорушника на проходження програми для кривдників</p>	<p>2) обмежувальний припис цивільно-процесуального характеру стосовно кривдника;</p> <p>3) обмежувальний захід кримінально-процесуального характеру стосовно підозрюваного чи обвинуваченого;</p> <p>4) обмежувальний захід кримінально-правового характеру стосовно осіб, які вчинили домашнє насильство;</p> <p>5) взяття особи, яка вчинила домашнє насильство, на профілактичний облік та проведення з нею профілактичної роботи;</p> <p>6) спрямування правопорушника на проходження програми для кривдників</p>

Що стосується сфер різних проваджень (адміністративного, цивільного, кримінально-процесуального та кримінального), в межах яких реалізуються правові заходи запобігання та протидії домашньому насильству, то вважаємо за доцільне запропонувати таке їх схематичне зображення у вигляді системи (див. табл. 2).

Таблиця 2. Види правових заходів запобігання та протидії домашньому насильству

Адміністративно-правового характеру	Цивільно-правового характеру	Кримінально-процесуального характеру	Кримінально-правового характеру
Терміновий заборонний припис за ст. 25 ЗУ та у порядку КУпАП	Обмежувальний припис за ст. 26 ЗУ та у порядку ЦПК	Обмежувальний захід передбачений п. 6 ст. 194 КПК	Обмежувальний захід за ст. 91-1 ККУ
зобов'язання залишити місце проживання (перебування) особи, що постраждала	<i>не передбачено</i>	<i>не передбачено</i>	<i>не передбачено</i>

Адміністративно-правового характеру	Цивільно-правового характеру	Кримінально-процесуального характеру	Кримінально-правового характеру
<i>заборона</i> на вхід і перебування у місці проживання (перебування) особи, постраждалої від домашнього насильства	<i>заборона</i> перебувати у місці спільного проживання (перебування) з постраждалою від домашнього насильства особою	<i>заборона</i> перебувати у місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства	<i>заборона</i> перебувати у місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства
<i>не передбачено</i>	<i>усунення</i> перешкод у користуванні майном, яке перебуває у спільній сумісній власності або є особистою приватною власністю постраждалої від домашнього насильства особи	<i>не передбачено</i>	<i>не передбачено</i>
<i>не передбачено</i>	<i>обмеження</i> спілкування з дитиною, що постраждала від домашнього насильства	<i>обмеження</i> спілкування з дитиною, стосовно якої або у присутності якої було вчинене домашнє насильство	<i>обмеження</i> спілкування з дитиною стосовно якої або у присутності якої було вчинене домашнє насильство
<i>не передбачено</i>	<i>заборона</i> наближатися до постраждалої особи на визначену відстань до місця її проживання (перебування), навчання, роботи чи інших місць частого відвідування	<i>заборона</i> наближатися на визначену відстань до місця, де постраждала від домашнього насильства особа може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати по роботі, навчанню, у зв'язку з лікуванням чи з інших причин	<i>заборона</i> наближатися на визначену відстань до місця, де постраждала від домашнього насильства особа може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати по роботі, навчанню, у зв'язку з лікуванням чи з інших причин

Адміністративно-правового характеру	Цивільно-правового характеру	Кримінально-процесуального характеру	Кримінально-правового характеру
<i>не передбачено</i>	<i>заборона розшукувати постраждалу особу особисто і через третіх осіб, якщо вона за власним бажанням перебуває у невідомому кривднику місці, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею</i>	<i>не передбачено</i>	<i>не передбачено</i>
<i>не передбачено</i>	<i>заборона листуватися, вести телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб</i>	<i>заборона листування, телефонних розмов із постраждалою від домашнього насильства особою, встановлення інших контактів засобами зв'язку чи через електронні комунікації особисто або через третіх осіб</i>	<i>заборона листування, телефонних переговорів із постраждалою від домашнього насильства особою, встановлення інших контактів засобами зв'язку чи через засоби електронних комунікацій особисто або через третіх осіб</i>
А також, додатково можуть застосовуватися: <i>направлення правопорушника на проходження програми для кривдників, як захід адміністративно-правового характеру (п. 4 ст. 23 ЗУ № 2229-VIII ст. 39-1 КУпАП)</i>	А також, додатково можуть застосовуватися: <i>направлення правопорушника на проходження програми для кривдників, як захід цивільно-правового характеру (п. 4 ст. 23, ч. 6, 8, 9 ст. 28 ЗУ № 2229-VIII)</i>	<i>направлення на лікування від алкогольної, наркотичної та іншої залежності, а також від небезпечних для оточуючих хвороб, спрямування на проходження програми для кривдників</i>	<i>направлення для проходження програми для кривдників</i>

Адміністративно-правового характеру	Цивільно-правового характеру	Кримінально-процесуального характеру	Кримінально-правового характеру
взяття кривдника на профілактичний облік та проведення із ним профілактичної роботи, як захід адміністративно-правового характеру (п. 3 ст. 23 ЗУ № 2229-VIII)	взяття на профілактичний облік особи, яка вчинила домашнє насильство, та проведення з нею профілактичної роботи в межах цивільного провадження	взяття на профілактичний облік особи, яка вчинила домашнє насильство, та проведення з нею профілактичної роботи в межах кримінального провадження	взяття на облік особи, що вчинила домашнє насильство, в межах пробаційної програми

Висновки. Дослідження нормативно-правових актів, що регулюють застосування правових заходів протидії домашньому насильству, дало можливість сформулювати *розгорнуту (міжгалузеву) систему правових заходів протидії домашньому насильству*, а також розв'язати питання щодо місця у зазначеній системі обмежувального заходу кримінально-правового характеру, що застосовується до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Обмежувальний захід кримінально-правового характеру, що застосовується до осіб, які вчинили домашнє насильство, має відмінність від інших у такому: 1) щодо його передумови, підстав, суб'єктів та строків застосування; 2) він є найсуворішим засобом тимчасового обмеження прав правопорушника; 3) суд має можливість застосувати цей захід на значно триваліший термін, на відміну від правил застосування спеціальних правових заходів протидії домашньому насильству інших галузей законодавства; 4) застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру можливе при умові призначення засудженому покарання без позбавлення волі, а також одночасно із звільненням особи від кримінальної відповідальності або покарання.

Намір держави щодо застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру до правопорушника полягає більше у захисті потерпілих від домашнього насильства, аніж у посиленні карального впливу на правопорушників.

Що стосується заявленої системи в цілому, то через однаковість видів певних нормативно-правових заходів протидії домашньому насильству, важливо мати чіткі знання про *передумову* їх застосування, тобто стосовно діяння, за вчинення якого застосовується захід державно-правового характеру; *підстави* застосування; *суб'єктів* застосування та *строків* застосування того чи іншого заходу протидії домашньому насильству. Але більш принциповим питанням

є чітке розмежування діянь, що у правовій реальності є доволі проблемним стосовно їх юридичної кваліфікації, внаслідок, як було показано, майже повної однаковості форм їх зовнішнього прояву.

Отже, зараз система нормативно-правових заходів запобігання та протидії домашньому насильству складається з видів заходів щодо тимчасового обмеження прав та покладення обов'язку на кривдника, який вчинив домашнє насильство, а також із заходів, що застосовуються до особи, яка підозрюється, обвинувачується або вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством. Різновидами останніх є: 1) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; 2) направлення кривдника на проходження програми для кривдників; 3) терміновий заборонний припис стосовно кривдника; 4) обмежувальний припис цивільно-правового характеру; 5) обмежувальний захід кримінально-процесуального характеру, що застосовується до особи, яка підозрюється або обвинувачується у скоєнні домашнього насильства та 6) обмежувальний захід кримінально-правового характеру. Ці заходи застосовується до осіб, які вчинили домашнє насильство, і хоча мають різні передумови, підстави, суб'єктів та строк призначення, але об'єднані єдиним наміром щодо захисту осіб, які потерпають від домашнього насильства.

Список літератури

1. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» / кол. авт. ; за заг. ред. К. Б. Левченко, К. В. Павліченко, В. В. Чернея. Київ : МВС України ; Нац. акад. внутр. справ, 2020. 396 с.
2. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
3. Борисов В. І., Євтеєва Д. П. Щодо тлумачення поняття «злочин, пов'язаний з домашнім насильством». *Засади функціонування кримінальної юстиції* : збірник тез Всеукр. заочної наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 15 трав. 2020 р.). Хмельницький, 2020. С. 5–9. URL: http://old.univer.km.ua/doc/zbirniki/zbirka_20200515.pdf.
4. Олійниченко А. Є. Домашнє насильство як передумова застосування обмежувальних заходів за Кримінальним кодексом України. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 40. С. 117–125. Харків : Право, 2020. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2021/03/36_Питання-боротьби_№40_2020_пв4.pdf.
5. Олійниченко А. Є. Щодо змісту понять «домашнє насильство» та «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» ст. 91¹ Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 26 лют. 2021 р.). Хмельницький, 2021.
6. Документи, прийняте Ассамблеєю. СЕССИЯ 2002 г. (четвертая часть). (23–27 сентября 2002 г.). URL: <https://rm.coe.int/16806415c5> (дата звернення: 15.06.2021).
7. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська Конвенція). Довідник для членів парламенту. Рада Європи. Оновлена редакція. 2013. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45> (дата звернення: 29.06.2021).
8. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 11.05.2011. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e>. (дата звернення: 13.04.2020 р.).

9. Проект Постанови про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2021 рік. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70974 (дата звернення: 29.06.2021 р.).

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19/conv#n127> (дата звернення: 29.06.2021).

11. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 01.01.2020 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 29.06.2021).

12. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III (втрата чинності від 07.01.2018 на підставі – 2229-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text> (дата звернення: 09.06.2021).

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 27.05.2021 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 29.06.2021).

14. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 29.06.2021 р.).

15. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 29.06.2021 р.).

16. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ МВС від 01.08.2018 р. № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text> (дата звернення: 11.08.2021 р.).

17. Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України : затв. наказом МВС України від 25.02.2019 р. № 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#Text> (дата звернення: 09.06.2021).

18. Типова програма для кривдників : наказ Міністерства соціальної політики України від 01.01.2018 р. № 1434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18#Text> (дата звернення: 09.06.2021).

19. Проект нового Кримінального кодексу України. Контрольний текст станом на 31.05.2021 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/06/01/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-31-05-2021.pdf> (дата звернення: 29.06.2021 р.).

References

1. Levchenko, K.B., Pavlichenko, K.V., Chernjei, V.V. (Eds.). (2020). *Naukovo-praktychnyj komentar Zakonu Ukrainy «Pro zapobigannja ta protydiju domashnomu nasylstvu»*. Kyiv: MVS Ukrainy; Nac. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].

2. Dudorov, O.O., Havronjuk, M.I. (2019). *Vidpovidalnist za domashnie nasylstvo i nasylstvo za oznakoiu staty (naukovo-praktychnyj komentar novel Kryminalnoho kodeksu Ukrainy)*. M. I. Havronjuk (Ed.). Kyiv: Vaite [in Ukrainian].

3. Borysov, V.I., Jevtjejeva, D.P. (2020). *Shchodo tлумachennia poniattia «zlochyn, pov'iazanyi z domashnim nasylstvom»*. *Zasady funkcionuvannia kryminalnoi yustytisii: zb. tez Vseukr. zaochnoi nauk.-prakt. konf. (m. Khmelnytskyi, 15 trav. 2020 r.)*. – *Principles of functioning of criminal justice: Proceedings of the Scientific and Practical Conference*. URL: http://old.univer.km.ua/doc/zbirniki/zbirka_20200515.pdf [in Ukrainian].

4. Oliinychenko, A.Ye. (2020). *Domashnie nasylstvo yak peredumova zastosuvannia обмеzhuvalnykh zakhodiv za Kryminalnym kodeksom Ukrainy*. *Issues of Crime Prevention, 40, 117–125*. Kharkiv: Pravo. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2021/03/Zb_Pytannjaborot_by_Ne40_2020_pv4.pdf [in Ukrainian].

5. Oliinychenko, A. Ye. (2021). Shchodo zmistu poniat “domashnie nasylstvo” ta “zlochyn, poviazanyi z domashnim nasylstvom” st. 91-1 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. *Aktualni problemy kryminalnoho prava, protsesu, kryminalistyky ta operatyvno-rozshukovoi diialnosti: materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Khmelnytskyi, 26 liut. 2021 r.)*. – *Actual problems of criminal law, process, criminology and operative-search activity: Proceedings of the Scientific and Practical Conference* [in Ukrainian].

6. Dokumenty, prinjatyje Assambleej. SESSIJa 2002 g. (chetvertaja chast'). (23–27 sentjabrja 2002 g.). URL: <https://rm.coe.int/16806415c5> [in Russian].

7. Konventsiiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu z tsymy yavyschamy (Stambulska Konventsiiia). Dovidnyk dlia chleniv parlamentu. Rada Yevropy. Onovlena redaktsiia. (2013). URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>.

8. Konventsiiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu z tsymy yavyschamy vid 11.05.2011. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e>.

9. Proiekt Postanovy pro Plan zakonoproiektnoi roboty Verkhovnoi Rady Ukrainy na 2021 rik. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70974.

10. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo sproshchennia dosudovoho rozsliduvannia okremykh katehoriy kryminalnykh pravoporushen: Zakon Ukrainy vid 22 lystopada 2018 r. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19/conv#n127>.

11. Pro zapobigannja ta protydiju domashnomu nasylstvu: Zakon Ukrainy vid 1 sichnja 2020 r. №2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>. [in Ukrainian].

12. Pro poperedzhennia nasylstva v sim'i: Zakon Ukrainy vid 15.11.2001 r. № 2789-III (vtrata chynnosti vid 07.01.2018 na pidstavi – 2229-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text>.

13. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennja: Zakon Ukrainy vid 27 travnja 2021 r. № 8073-H. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

14. Cyvilnyj procesualnyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18 bereznja 2004 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

15. Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv: Zakon Ukrainy vid 08.09.2005 r. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.

16. Pro zatverdzhennia Poriadku vynesennia upovnovazhenymy pidrozdilamy orhaniv Natsionalnoi politsii Ukrainy terminovoho zaboronnoho prypysu stosovno kryvdnyka: nakaz MVS vid 01.08.2018 r. № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>.

17. Poriadok vziattia na profilaktychnyi oblik, provedennia profilaktychnoi roboty ta zniattia z profilaktychnoho obliku kryvdnyka upovnovazhenym pidrozdilom orhanu Natsionalnoi politsii Ukrainy: zatv. nakazom MVS Ukrainy vid 25.02.2019 r. № 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#Text>.

18. Typova programa dlja kryvdnykiv: nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy vid 01.01.2018 r. № 1434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18#Text>.

19. Proiekt novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Kontrolnyi tekst stanom na 31.05.2021 r. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/06/01/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-31-05-2021.pdf>.

Oliinychenko A. Ye., State Expert of Ministry of Social Policy of Ukraine, Postgraduate Student of the Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems of the National Academy of Law Sciences of Ukraine, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: Angelina.lii@me.com ; ORCID 0000-0003-1897-3997

Restrictive measures of a criminal law nature in the system of legal regulation of prevention and to combat domestic violence

The article is devoted to the study of the system of state measures applied to persons, who are suspected, accused of committing or having committed domestic violence, as well as determining the place of restrictive measures of a criminal law nature in the proposed system.

For this purpose, it is necessary to conduct an analysis of the legislative regulation of state measures applicable to persons suspected of committing or having committed domestic violence at all levels of Normative legal regulation; to delimitate the terms “restrictive measure”, “precautionary measure”, “restrictive prescription” and “temporary prohibition injunction” and to analyse the expediency of the new term “security measures” proposed by the draft of the new Criminal Code of Ukraine.

The result of the conducted study is an analysis of the existing state measures to combat domestic violence in order to form a system of special measures to combat domestic violence, as well as examination of the issue concerning the place of restrictive measures of a criminal law nature applicable to persons having committed domestic violence. So, today, the system of special measures to combat domestic violence consists of types of measures to temporarily restrict the rights and obligations of the perpetrator who committed domestic violence, as well as to a person suspected, accused or committed a criminal offense related to domestic violence. The types of such measures are taking the offender into preventive registration and carrying out preventive work with him; referral of the offender to the offender program; a temporary injunction; a restrictive prescription of a civil nature a restrictive measure of a criminal procedure nature applicable to persons suspected or accused of committing domestic violence; and a restrictive measure of a criminal nature nature applicable to persons who have committed domestic violence having different preconditions, grounds, subjects and the term of appointment, but have the sole intention of protecting persons suffering from domestic violence.

Keywords: special measures to combat domestic violence; restrictive measures of a criminal law nature; restrictive measures of a criminal procedure nature; restrictive prescription; temporary prohibition injunction.

Рекомендоване цитування: Олійниченко А. Є. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру в системі правового забезпечення запобігання та протидії домашньому насильству. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 257–273. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.239109>.

Suggested Citation: Oliinychenko, A.Ye. (2021). Obmezhuvalni zakhody kryminalno-pravovoho kharakteru u systemi pravovoho zabezpechennia zapobihannia ta protydii domashnomu nasylstvu [Restrictive measures of a criminal law nature in the system of legal regulation of prevention and to combat domestic violence]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 154, 257–273*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.239109> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 20.08.2021 р.